

Tuncay İmamoğlu, *Bir Tanrı Kanıtlanması Olarak Berkeley İdealizmi* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014), 224 s.

Berkeley Idealism as a Proof of God by Tuncay İmamoğlu

GÜZİN AYDIN

Ardahan University

Received: 14.05.2025 | Accepted: 27.09.2025

Felsefe tarihinde idealizmin gelişim süreci, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda metafiziğin ve epistemolojinin merkezinde yer almıştır. Bu bağlamda George Berkeley'in geliştirdiği idealizm, deneyimci bir zeminden hareketle madde kavramının varlığını sorgulayan ve duyumsal algı temelinde bir varlık anlayışı geliştiren özgün bir yaklaşımdır. Elinizdeki bu çalışma, Berkeley'in idealizmini hem tarihsel bağlamı içinde ele almakta hem de felsefi çözümlemeler yoluyla günümüz tartışmalarıyla ilişkilendirmektedir. Çalışma, Berkeley'in idealizmini çeşitli boyutlarıyla ele alan sistematik bir inceleme niteliğindedir. Metin, öncelikle Berkeley'in yaşadığı dönemin felsefi atmosferini kısaca özetleyerek başlamakta, ardından idealizmin temel ilkeleri ışığında onun düşünce sistemini yapılandırmaktadır.

Modern felsefenin doğuşuyla birlikte Tanrı, bilgi ve gerçeklik sorunlarının yeniden yapılandığı bir entelektüel iklimde George Berkeley'in ortaya koyduğu idealizm, hem metafizik hem de epistemolojik boyutlarıyla özgün bir konum kazanmıştır. *Bir Tanrı Kanıtlanması Olarak Berkeley İdealizmi* başlıklı bu eser, Berkeley'in felsefi sistemini yalnızca idealist bir ontoloji olarak değil, aynı zamanda Tanrı'nın varlığına ilişkin rasyonel bir temellendirme girişimi olarak ele alması bakımından dikkat çekici bir nitelik arz etmektedir. Çalışma, temel olarak Berkeley'in felsefesinde Tanrı düşüncesinin işlevini ve konumunu, onun epistemolojik ve ontolojik savlarıyla bağlantılı biçimde incelemektedir. Kitap şu başlıca bölümler üzerinden ilerlemektedir:

- Berkeley'in Felsefi Arka Planı: İlk bölüm, Locke başta olmak üzere empirist geleneğin Berkeley üzerindeki etkilerini, fakat onun bu

geleneği nasıl radikal bir biçimde dönüştürdüğünü ortaya koyar. Burada Berkeley'in madde karşıtlığı ve zihinsel varlık anlayışı ayrıntılı biçimde ele alınır.

- **Algı ve Varlık İlişkisi:** “Varlık, algılanmış olmaktır” (esse est percipi) ilkesinin mantıksal ve metafizik açılımları irdelenir. Algının nesnelliği sorunu üzerinden Tanrı'nın zorunlu bir varlık olarak nasıl temellendirildiği açıklanır.

- **Tanrı'nın Epistemolojik Temeli:** Kitabın odak noktasını oluşturan bölümde, duysal algıların sürekliliği ve düzenliliği üzerinden Tanrı'nın epistemik bir zorunluluk olarak ortaya çıkışı tartışılır. Berkeley'in sisteminde Tanrı, hem dış dünyanın ontolojik teminatı hem de bilişsel süreçlerin nihai güvencesi olarak konumlandırılır.

- **Eleştirel Değerlendirme:** Son bölümde, Berkeley idealizminin Tanrı anlayışına getirilen başlıca itirazlar –özellikle ateist ve materyalist eleştiriler bağlamında– tartışılırken, yazar bu eleştirileri hem felsefi hem teolojik düzeyde yanıtlamaya çalışır.

Bir Tanrı Kanıtlanması Olarak Berkeley İdealizmi, yalnızca Berkeley felsefesine yönelik bir giriş değil; aynı zamanda idealizmin Tanrı düşüncesiyle kurduğu ilişkinin felsefi temellerini kavramak adına derinlemesine bir incelemedir. Özellikle Tanrı'nın varlığını epistemik bir gereklilik üzerinden tartışan yaklaşımlara ilgi duyan felsefe öğrencileri ve akademisyenler için bu eser, önemli bir kaynak işlevi görebilecek niteliktedir. Kitap, modern düşünce tarihi içinde idealizmin teistik temellendirmeleri üzerine yapılmış değerli katkılardan biri olarak değerlendirilebilir.

Modern felsefenin klasik problemleri arasında yer alan “Tanrı'nın varlığı”, çeşitli metafizik yaklaşımlar aracılığıyla temellendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Berkeley'in idealist felsefesi, sadece duyumcu bir epistemoloji değil, aynı zamanda Tanrı'nın zorunlu bir varlık olarak ortaya konduğu bütüncül bir sistemdir. Tuncay İmamoğlu'nun kaleme aldığı *Bir Tanrı Kanıtlanması Olarak Berkeley İdealizmi*, bu özgün felsefi yapıyı titiz bir analizle ortaya koymakta, Berkeley'in düşüncesini hem tarihsel bağlamı hem de kavramsal çerçevesi içinde değerlendirmektedir. Çalışma, Berkeley'in felsefesini merkezine alarak, idealist sistemin Tanrı tasavvuru ile nasıl bütünleştiğini analitik bir yaklaşımla incelemektedir. Yazar, metninde

tarihsel-felsefi arka planı iyi analiz ederken aynı zamanda kavramsal çözümlemeye dayalı akademik bir dili tercih etmektedir. Terminolojik açıklık, metne hem felsefi derinlik hem de sistematik bütünlük kazandırır. Berkeley'in klasik metinlerinden doğrudan alıntılarla desteklenen yorumlar, yazarın konuya hâkimiyetini göstermekte ve okuyucuya metinsel bir güven sunmaktadır.

Felsefe tarihi boyunca Tanrı'nın varlığı sorunu, insan aklının karşısına çıkan en temel metafizik meselelerden biri olmuştur. Bu bağlamda çeşitli filozoflar, Tanrı'nın varlığını rasyonel temellere oturtmak için farklı yöntemler geliştirmiştir. George Berkeley, bu sorunla hem deneyimci epistemolojiyi hem de idealist ontolojiyi birleştirerek yüzleşmiş ender düşünürlerden biridir. İdealist felsefe tarihinde önemli bir kırılma noktası olan Berkeley düşüncesi, yalnızca duyurun ve algının doğasına değil, aynı zamanda Tanrı'nın varlığına yönelik radikal bir bakış açısı sunar. Eser, Berkeley'in düşünce sistemini özellikle teolojik ve epistemolojik yönleriyle inceleyen derinlikli bir çalışmadır. İmamoğlu, bu eserinde Berkeley'in düşüncesini yalnızca tarihsel bağlamda ele almakla kalmaz; aynı zamanda onun Tanrı tasarımını modern felsefi tartışmalar çerçevesinde de yorumlamaya çalışır. Kitap, felsefi sistematiklik, kavramsal derinlik ve yorum gücü açısından son derece dikkat çekici bir inceleme örneğidir.

Kitabın ilk bölümlerinde yazar, Berkeley'in yaşadığı dönemin düşünsel iklimini detaylandırır. 17. ve 18. yüzyıl, hem bilimsel devrimlerin hem de felsefi dönüşümlerin yaşandığı kritik bir zaman dilimidir. Bu çağda, Descartes ile başlayan rasyonalist gelenek ve Locke ile gelişen ampirist epistemoloji, bilgi felsefesinin temel yönelimlerini belirlemiştir. Berkeley, bu iki geleneği yaratıcı bir biçimde sentezlerken aynı zamanda her iki akımın belirli sınırlarını da aşmayı hedeflemiştir. Özellikle Locke'un töz anlayışına yönelttiği eleştiriler, Berkeley'in idealist sisteminin şekillenmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Locke, dış dünyanın nesnelliğini kabul ederken, bu nesnelliği algının dolayımında değerlendirmiştir. Berkeley ise bu yaklaşımı yetersiz bularak, dış dünyadaki maddi tözlerin varlığını reddeder ve bütün varlıkları zihinsel bir düzlemde temellendirir. Bu tavır, onu klasik idealizmin kurucularından biri hâline getirir.

Berkeley'in sisteminin temel taşı olan "esse est percipi" (var olmak, algılanmış olmak) ilkesi, varlık anlayışında radikal bir kırılmaya işaret

eder. İmamoğlu, bu ilkenin felsefi anlamını detaylandırarak, ontolojik düzeyde maddi dünyanın nasıl zihinsel bir gerçekliğe dönüştürüldüğünü açıklamaktadır. Kitapta bu çerçevede, maddi nesnelerin bağımsız bir varlık taşımadığı, ancak bir zihin tarafından algılandıkları ölçüde var olabilecekleri fikri ayrıntılı biçimde işlenir. Burada Tanrı kavramının zorunluluğu da devreye girmektedir. Berkeley'e göre insanlar nesneleri sadece belirli zamanlarda algılarlar; ancak bu nesnelerin sürekliliği, onları sürekli algılayan bir varlığın —yani Tanrı'nın— varlığını gerektirir. Bu yönüyle Tanrı, yalnızca dini değil, aynı zamanda epistemolojik ve ontolojik bir zorunluluktur. İmamoğlu'nun kitabında bu noktaya verilen önem, çalışmanın özgünlüğünü artırmaktadır. Tanrı'nın varlığı, salt inançsal bir mesele olarak değil, algının sürekliliği ve gerçekliğin istikrarı açısından sistem içi bir zorunluluk olarak sunulmaktadır. İmamoğlu, Berkeley'in Tanrı anlayışını klasik ontolojik ya da kozmolojik kanıtlamalardan ayırarak epistemolojik bir bağlamda temellendirir. Kitapta, insan zihninin sınırlılığı karşısında evrendeki düzenliliğin ve nesnelerin algı dışında da varlıklarını sürdürmelerinin ancak aşkın bir zihnin varlığı ile açıklanabileceği vurgulanır. Bu aşkın zihin Tanrı'dır ve Tanrı'nın varlığı, bu bağlamda deneyimci bir epistemolojinin doğal sonucudur.

İmamoğlu'nun çalışması, yalnızca tarihsel bir çözümleme değil, aynı zamanda Berkeley idealizminin çağdaş etkilerini de ele alan yönleriyle dikkat çeker. Özellikle fenomenoloji, analitik felsefe ve postmodern düşünce içinde Berkeley'in tezlerinin nasıl yeniden gündeme geldiği örneklerle açıklanır. Günümüzde algı, bilinç ve gerçeklik üzerine yapılan tartışmalarda Berkeley'in önermelerinin taşıdığı felsefi potansiyel bu bölümde değerlendirilmektedir. Ayrıca bilgi felsefesi ve din felsefesi bağlamında yapılan çağdaş okumalar, Berkeley'in Tanrı anlayışının günümüz teolojileriyle nasıl ilişkilendirilebileceğine dair bir tartışma zemini sunar. Bu yönüyle kitap, yalnızca bir geçmişe bakış değil, aynı zamanda geleceğe dönük felsefi bir açılmıdır.

Sonuç olarak Tuncay İmamoğlu'nun *Bir Tanrı Kanıtlanması Olarak Berkeley İdealizmi* adlı eseri, hem Berkeley felsefesine derinlemesine bir giriş sağlamak hem de Tanrı'nın varlığına yönelik özgün bir argümantasyon biçimini analiz etmektedir. Yazar, felsefi bir bütünlük içinde idealizm, algı, bilgi ve Tanrı kavramlarını birbirine bağlayarak hem tarihsel hem de

kuramsal bir inceleme sunar. Eser, özellikle felsefeye akademik düzeyde ilgi duyan lisansüstü öğrenciler ve araştırmacılar için güçlü bir kaynak niteliğindedir. Berkeley'in idealist düşüncesini sadece bir metafizik iddia olarak değil, aynı zamanda epistemolojik bir zorunluluk ve teolojik bir delil olarak yorumlamak isteyenler için bu kitap, önemli bir referans olacaktır.

